

УДК: 378:347.96

DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2018-2-5>**Тамара Поясок,***доктор педагогічних наук, професор, академік Української академії акмеології,
декан факультету права, гуманітарних і соціальних наук,***Олена Беспартотна,***кандидат педагогічних наук, доцент кафедри психології, педагогіки та філософії,
член-кореспондент Української академії акмеології,***Володимир Скрипник,***кандидат юридичних наук, старший викладач,
завідувач кафедри галузевих юридичних наук,**Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського,
вул. Першотравнева, 20, м. Кременчук, Україна*

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПРАВОЗНАВЦІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

У статті доведено важливість упровадження дистанційного навчання у професійну підготовку майбутніх правознавців у вищих закладах світи. Здійснено аналіз сучасних досліджень щодо використання технологій дистанційного навчання в юридичній освіті. Визначено чинники підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх правознавців в умовах дистанційного навчання (створення освітнього середовища дистанційного навчання на засадах професійної спрямованості; використання інтерактивних методів навчання, інформаційно-комунікаційних технологій на підґрунті практико-орієнтованого спрямування; забезпечення індивідуалізованого педагогічного супроводу у процесі дистанційного навчання) та заходи щодо їх практичної реалізації. Наведено дані експериментальної перевірки впливу на якість професійної підготовки правознавців виокремлених чинників сприяння ефективності впровадження дистанційного навчання.

Ключові слова: професійна підготовка; правознавці; професійна компетентність; чинники сприяння ефективності дистанційного навчання.

Вступ

Складний процес підвищення рівня правової культури в усіх сферах життєдіяльності українського суспільства, удосконалення правових норм, а також механізмів їх впровадження, потребує підготовки висококваліфікованих правознавців, здатних забезпечити ефективну юридичну діяльність у країні. Україна має давні традиції підготовки фахівців юридичного профілю, але швидкозмінний розвиток суспільства, його перехід з індустріального до постіндустріального, настання епохи інформаційного суспільства призводить до необхідності реформування вітчизняної системи юридичної освіти. Адаптація ідеї навчання впродовж усього життя, реалізація принципу суб'єкт-суб'єктних відносин між викладачами та студентами, активний пошук й упровадження професійно зорієнтованих форм і методів навчання тощо викликає необхідність широкого використання новітніх інформаційно-комунікаційних технологій. Глобалізаційні, інтеграційні процеси та впровадження інформаційних технологій як передумов функціонування інформаційно-освітнього середовища для освіти впродовж життя стало поштовхом до того, що все більшої актуальності почала набувати дистанційна форма навчання майбутніх правознавців. Розвиток дистанційного навчання зумовлений потребами ринку праці; рівнем розвитку інформаційних технологій; фінансуванням дистанційної форми навчання; рівнем

культури наукової праці у галузі дистанційної освіти; соціокультурними та організаційно-методичними передумовами (Малярчук, 2006).

Створення системи дистанційного навчання визначено важливим завданням інформатизації освіти у Національній стратегії розвитку освіти на період до 2021 р. (11 – Указ Президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року»). У Положенні про дистанційне навчання (2013) зазначено, що дистанційна освіта реалізується як окрема форма навчання або через використання технологій дистанційного навчання для забезпечення навчання у різних формах (6 – Наказ Міністерства освіти і науки „Про затвердження Положення про дистанційне навчання” від 25.04.2013 № 466). Ч. Ведемайер зазначає, що дистанційне навчання передбачає різні форми викладання й навчання, у яких викладачі та студенти спілкуються різноманітними способами; цілями якого є надання студентам можливості здійснювати навчання самостійно у визначені часові межі (Purari, 2011).

Д. Кіган визначив основні характеристики дистанційного навчання: відокремлення викладача та студента протягом усього процесу навчання; відокремлення студента від навчальної групи; використання у процесі навчання засобів двостороннього зв'язку; використання «електричних засобів» як носіїв змісту курсу (Fleming, 2004).

Дж. Л. Мур визначає дистанційну освіту як сукупність споріднених методів, які дозволяють процесу викладання та навчання проводитися окремо один від одного так, щоб зв'язок між студентом і викладачем був полегшений електронними, механічними або іншими пристроями (Moore, 2011).

Розвиток інформаційних технологій вимагає створення такої системи освіти, яка зможе підготувати суспільство до життя у нових цивілізаційних умовах. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології сприяють підвищенню ефективності освітнього процесу, дозволяють йому отримати принципово нові якості (Поясок, Беспарточна, 2017).

Першочерговим завданням професійної підготовки майбутніх правознавців у вищому навчальному закладі є формування відповідного до суспільних вимог рівня їх науково-предметної, методичної, інформаційної, комунікативної, психологічної готовності до виконання фахових обов'язків, здатність до нестандартного вирішення професійних завдань, постійного самовдосконалення, самоосвіти, безперервного особистісного й професійного зростання.

Невід'ємною складовою юридичних наук є оптимізація, а ця сфера підпорядкована інформатизації. Для вирішення простих юридичних задач все більше застосовуються комп'ютерні технології, використовуються обчислювальні методи. Це дозволяє скоротити витрату матеріальних і часових ресурсів для отримання інформаційного і логічного рішення (Поясок, 2017). А підвищенню рівня оволодіння майбутніми правознавцями інформаційно-комунікаційними технологіями безумовно сприяє впровадження дистанційного навчання чи його елементів в освітній процес.

Проведений аналіз наукових досліджень показав, що низка робіт присвячена проблемі використання технологій дистанційного навчання у процесі юридичної освіти, а саме: аналізу типів ресурсів СДН MOODLE та їх використанню в юридичній освіті (Валеев, 2017); вивченню сучасного стану, проблем і перспектив розвитку дистанційної освіти студентів-правознавців (Василевич, 2010); використанню засобів медіа у процесі фахової підготовки майбутніх юристів (Каліцева, 2012); організації дистанційного навчання у вищих юридичних навчальних закладах (Русіна 2011); застосуванню Інтернет-технологій дистанційного навчання як інноваційної форми юридичної освіти (Філіпенко, 2012); педагогічним умовам формування професійної компетентності майбутніх юристів засобами дистанційного навчання (Свідоська, 2016) та ін., які дають підставу констатувати, що у системі вищої юридичної освіти сьогодні активно впроваджуються дистанційні технології навчання, що надає можливість отримувати професійну освіту усім бажаючим, незалежно від їх місцезнаходження.

Поряд з цим наявні чинники, які гальмують розвиток дистанційної освіти в Україні, зокрема, повільне зростання кількості користувачів мережею Інтернет у якості безпосереднього засобу дистанційної

освіти; низька забезпеченість населення і закладів освіти комп'ютерною технікою; недостатнє фінансування програм інформатизації освіти (Лещенко, 2007).

Аналіз досліджень дозволяє також зазначити недостатню розробленість питання щодо застосування технологій дистанційного навчання у процесі формування професійної компетентності майбутніх правознавців, які відповідали б умовам сьогодення.

Метою статті є дослідження чинників, які сприятимуть ефективності впровадження дистанційного навчання у професійну підготовку майбутніх правознавців.

Завдання дослідження:

1. Провести аналіз наукових досліджень щодо проблеми формування професійної компетентності майбутніх правознавців в умовах дистанційного навчання з метою виявлення чинників, які сприятимуть ефективності впровадження дистанційного навчання у їх професійну підготовку.

2. Визначити заходи щодо реалізації чинників сприяння ефективності впровадження дистанційного навчання у професійну підготовку майбутніх правознавців.

3. Визначити критерії, показники і рівні сформованості професійної компетентності майбутніх правознавців з метою експериментальної перевірки висунутої гіпотези щодо чинників сприяння ефективному впровадженню дистанційного навчання у професійну підготовку правознавців, на основі яких здійснити аналіз результатів експериментальної роботи.

Методи дослідження

З метою аналізу реального стану сформованості професійної компетентності майбутніх правознавців було здійснено аналіз навчальних планів і освітньо-професійних програм їх підготовки, проведено індивідуальні інтерв'ю, групові бесіди і здійснено анкетування; педагогічне спостереження, опитування, тестування; індивідуальні та групові бесіди зі студентами й викладачами.

Респондентами дослідження були студенти різних курсів денної та заочної форм навчання за юридичними спеціальностями у кількості 279 осіб, викладачі юридичних дисциплін закладів вищої освіти (38 осіб), практикуючі працівники юридичної галузі, які отримали вищу освіту протягом останніх п'яти років, у кількості 82 осіб. Для кожної групи респондентів було розроблено відповідні анкети закритого типу з передбачуваними відповідями. Завдяки цьому були виявлені суперечності в організації правознавчої освіти у вітчизняних закладах вищої юридичної освіти.

Студентів було поділено на 2 групи – контрольну та експериментальну. В ЕГ навчання проводилося з урахуванням чинників, що, на нашу думку, сприяють ефективному впровадженню дистанційного навчання у професійну підготовку правознавців, а КГ навчалася без жодних змін, за традиційною програмою.

Для оцінки рівня професійної компетентності майбутніх правознавців було визначено критерії та їх

показники: мотиваційний (моральні переконання, сприймання закону, мотивація до роботи у галузі юриспруденції, акмеологічні професійні потреби); вольовий (наполегливість у досягненні цілі, активність і самостійність, саморегуляція); пізнавально-діяльнісний (правознавчі знання, уміння і навички, креативність, саморефлексія, самооцінка); комунікативний (володіння комунікативними засобами, перцептивні уміння, конфліктологічна компетентність).

Відповідно до критеріїв визначено рівні сформованості професійної компетентності майбутніх правознавців: високий, середній і низький.

Для перевірки ефективності запропонованих чинників, які сприятимуть ефективності впровадження дистанційного навчання у професійну підготовку майбутніх правознавців, було проведено педагогічний експеримент. З метою діагностування рівня професійної компетентності майбутніх правознавців було використано анкетування (Анкета для самооцінки майбутніми юристами рівня сформованості власних професійних знань, умінь і навичок); тестування (Методика діагностики рівня морально-етичної відповідальності (за І. Тимощуком); Методика визначення рівня правосвідомості (за Дж. Таппом та Ф. Левіним); Методика визначення мотивації професійної діяльності (за методикою К. Замфір у модифікації А. Реана); Діагностика потреби в професійному самовдосконаленні (за Г. Бабушкіним); Діагностика вольової саморегуляції (А. Зверьков, С. Ейдман); Діагностика рівня організованості (за Є. Ільїним); Діагностика стилю навчальної діяльності (за Г. Пригінім)); Діагностика рівня розвитку рефлексивності (за А. Карповим); Діагностика самооцінки (за методикою Дембо-Рубінштейн у модифікації А. Прихожан); Діагностика стилю саморегуляції поведінки (за В. Моросановою); Діагностика рівня креативності (за Н. Вишняковою); Діагностика перешкод у встановленні емоційних контактів (за В. Бойко); Діагностика комунікативних та організаторських здібностей (за В. Синявським і Б. Федоришиним); Діагностика рівня комунікабельності (за Ф. Ряховським); Діагностика типу поведінки у конфліктних ситуаціях (за методикою К. Томаса в модифікації Н. Гришиної).

Для визначення статистичної значущості результатів проведеного експерименту було використано методи математичної статистики.

Результати дослідження

У результаті проведеного дослідження були виявлені недоліки в організації навчання майбутніх правознавців у закладах вищої освіти, зокрема: обмеженість методів викладання; низький рівень використання можливостей інформаційно-комунікаційних технологій; недостатнє володіння викладачами професійно-орієнтованих дисциплін знаннями, уміннями і навичками дистанційної освіти.

Результати проведеного нами аналізу свідчать про високий рівень усвідомлення фахівцями юридичного профілю ролі дистанційного навчання як ефективної форми організації юридичної освіти. Зокрема, з числа респондентів 91,6% викладачів та 96,2% практикуючих юристів вважають за необхідне більш активно застосовувати в освітньому процесі інформаційно-комунікаційні технології. Крім цього, 69,4% викладачів та 80,8% практикуючих юристів для опанування професійно-орієнтованими дисциплінами визнали доцільним упровадження дистанційних курсів, особливо в умовах заочної форми навчання.

Проведемо аналіз чинників, які сприятимуть ефективності впровадження дистанційного навчання у професійну підготовку майбутніх правознавців, оскільки рівень їх професійної підготовки безпосередньо залежить від якості організації освітнього процесу.

На підґрунті аналізу практики професійної підготовки правознавців у вищих освітніх закладах України була висунута гіпотеза, що їх професійна підготовка в умовах дистанційного навчання буде більш ефективною за умови впровадження таких чинників: створення освітнього середовища дистанційного навчання на засадах професійної спрямованості; використання інтерактивних методів навчання, інформаційно-комунікаційних технологій на підґрунті практико-орієнтованого спрямування; забезпечення індивідуалізованого педагогічного супроводу у процесі дистанційного навчання. Для перевірки гіпотези було проведено педагогічний експеримент.

Для реалізації виокремлених нами чинників у професійну підготовку майбутніх правознавців в умовах дистанційного навчання в експериментальних групах було впроваджено низку заходів, які узагальнені у таблиці 1.

Таблиця 1.

Реалізація чинників сприяння ефективності впровадження дистанційного навчання у професійну підготовку майбутніх правознавців

Чинники	Заходи
Створення освітнього середовища дистанційного навчання на засадах професійної спрямованості	Розвиненість інформаційної інфраструктури, наявність відповідного матеріально-технічного забезпечення та власної локальної мережі. Забезпеченість студентів комп'ютерами і доступом до Інтернет. Адаптація наявного навчально-методичного забезпечення освітнього процесу та розробка нових комп'ютерно зорієнтованих навчально-методичних

Чинники	Заходи
	матеріалів. Розробка для викладачів методичних рекомендації щодо організації педагогічного супроводу самостійної пізнавальної діяльності студентів у процесі дистанційного навчання
Використання інтерактивних методів навчання, інформаційно-комунікаційних технологій на підґрунті практико зорієнтованого спрямування	Проблемні лекції, лекції-провокації, лекції-візуалізації, лекції-дискусії, лекції з розглядом практичних ситуацій, лекції-прес-конференції, проблемний семінар, семінар-бесіда, семінар-дослідження, тренінг, майстер-клас. Використання інтерактивних методів: ситуаційно-рольові ігри, проблемний метод, евристична бесіда, метод зміни позиції, «шкала думок», «спаринг-партнерство» тощо.
Забезпечення індивідуалізованого педагогічного супроводу у процесі дистанційного навчання	Презентація навчальної інформації з кожної дисципліни у формі предметного кейса. Передача тексту, графіки, відеоінформації та ін. засобами мультимедійних комп'ютерних технологій. Проведення онлайн-зустрічей: лекцій, семінарів, майстер-класів, індивідуальних онлайн-консультацій з використанням системи відеоконференцзв'язку «Webinar».

Ефективність використання технологій дистанційного навчання, суттєве розширення можливостей опанування студентами навчальною програмою може бути забезпечена шляхом організації професійно зорієнтованого освітнього середовища дистанційного навчання та його інтеграції в єдине освітнє середовище закладу вищої освіти.

Умовно у структурі професійно зорієнтованого освітнього середовища дистанційного навчання виокремлюємо такі компоненти, як-от: концептуальний (характеризує мету, завдання та принципи його організації й функціонування), просторово-предметний (характеризує особливий віртуальний простір, на базі якого організують локальні середовища предметного навчання), ресурсний (охоплює сукупність психолого-педагогічного, інформаційного, інформаційно-комунікаційного та людського ресурсів дистанційного навчання).

Основними принципами формування і функціонування професійно зорієнтованого освітнього середовища дистанційного навчання визначено цілісність, системність, відкритість, адаптивність та інтерактивність, а систему Moodle – ефективним інструментом, що дозволяє комплексно використовувати технології дистанційного навчання та організувати віртуальне навчальне середовище. Ця система дозволяє створювати навчальні курси з дисциплін і керувати ними. Викладач супроводжує індивідуальну навчальну діяльність студента у процесі роботи із зазначеним навчальним середовищем, розробляючи навчальний матеріал та індивідуальну програму навчання, здійснюючи індивідуальне консультування, керівництво курсовими, дипломними роботами, відповідаючи на запитання студентів тощо.

У процесі дистанційного навчання інтерактивна взаємодія суб'єктів освітнього процесу може бути

забезпечена за допомогою використання таких форм навчання, як онлайн-лекції та семінари. Для їх проведення використовуються такі онлайн-сервіси, як-от: <http://webinar.ua/>, <https://www.imind.ru/>, <https://www.gotomeeting.com/>, <https://etutorium.ru/>, а також відповідне програмне забезпечення: TeamViewer, GoogleHangouts, AdobeAcrobatConnect, BigBlueButton, OpenMeetings у Moodle, Skype, WebEx, WEBINAR.FM тощо. Вагомою є можливість проведення занять у синхронному режимі з використанням систем аудіо- або відео- конференцзв'язку. Ефективним є використання у процесі дистанційного навчання майбутніх правознавців різних типів ігрового моделювання. Електронні засоби зв'язку, такі як відеоконференцзв'язок, форум, чат, електронна пошта, месенджери, сприяють організації різноманітної комунікації викладачів і студентів, а застосування різноманітних мультимедійних засобів сприяє підвищенню рівня самостійності й пізнавальної активності майбутніх правознавців в умовах дистанційного навчання.

Максимальній активізації самостійної роботи студентів та забезпеченню індивідуальної траєкторії навчання сприяє використання методу проєктів з використанням різноманітних інструментів візуалізації навчальної інформації. Систематизації накопиченого студентами досвіду, знань, відображенню сформованості їх професійних компетенцій сприяє використання методу «портфоліо».

Для поглиблення знань викладачів, їх умінь і навичок щодо використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі, освоєння педагогами особливостей організації суб'єкт-суб'єктної взаємодії учасників освітнього

процесу засобами дистанційного навчання, ознайомлення з можливостями передачі та прийому інформації, організації самостійної роботи майбутніх правознавців, використання системи Moodle для контролю та оцінки рівня засвоєння ними навчального матеріалу тощо для педагогів було проведено спеціальні тренінги.

Для виявлення ефективності впровадження виокремлених нами чинників у професійну підготовку майбутніх правознавців в умовах дистанційного навчання нами було проведено педагогічний експеримент. На початковому етапі ми виявили реальний стан сформованості професійної компетентності у студентів-юристів. З цією метою нами було проведено педагогічне спостереження, усне та письмове опитування, тестування, індивідуальні й групові бесіди зі студентами і викладачами, самооцінку та експертну оцінку.

Показниками якості професійної підготовки юриста є повнота, системність та усвідомленість професійних знань. Професійна компетентність юриста

передбачає також певний рівень володіння практичними вміннями й навичками використання отриманих знань. Оскільки під час виконання службових обов'язків юриста можуть виникати складні ситуації, вирішення яких неможливе у межах стандартно-логічних операцій, професійна підготовка правника передбачає наявність у нього оригінальності мислення, готовності працювати у нестандартних умовах, креативного підходу до вирішення правових завдань.

У процесі дослідження було проведено роботу з реалізації заходів відповідно виокремлених чинників сприяння ефективності впровадження дистанційного навчання у професійну підготовку майбутніх правознавців в експериментальних групах, а в контрольних групах навчання проводилось традиційно.

Було визначено три рівні сформованості професійної компетентності майбутніх правознавців: високий, середній і низький. Виокремлено показники цих рівнів відповідно кожного визначеного критерію, що подано у таблиці 2.

Таблиця 2.

Показники рівнів сформованості професійної компетентності майбутніх правознавців

Критерії	Показники визначення рівня		
	Високий	Середній	Низький
Мотиваційний	постійне дотримання моральних норм; глибоке усвідомлення цінності закону; домінування позитивних мотивів професійної юридичної діяльності; високий рівень потреби у професійному самовдосконаленні	ситуативне дотримання моральних норм; часткове розуміння цінності закону; наявність як позитивних, так і негативних мотивів професійної діяльності; середній рівень потреби у професійному самовдосконаленні	схильність до порушення моральних норм; недостатнє усвідомлення цінності закону; домінування негативних мотивів професійної діяльності; низький рівень потреби у професійному самовдосконаленні
Вольовий	Наполегливість у подоланні перешкод у досягненні цілі; високий рівень активності і самостійності; висока саморегуляція	Наполегливість у досягненні мети, але недостатня впевненість у собі; ситуативна активність і самостійність; недостатня саморегуляція в екстремальних умовах	Слабкість прояву вольових якостей; пасивність; низький рівень саморегуляції
Пізнавально-діяльнісний	Повнота юридичних знань та вільне володіння професійними вміннями та навичками; здатність творчо використовувати професійні знання; адекватність прогнозування, аналізу й оцінки результатів власної діяльності	Фрагментарність юридичних знань та володіння окремими професійними вміннями та навичками; здатність творчо, проте не завжди раціонально використовувати набуті знання; не завжди адекватне прогнозування, аналіз і оцінка результатів власної діяльності	Поверховість юридичних знань та низький рівень володіння професійними вміннями та навичками; автоматизований характер використання знань; недостатньо розвинені саморефлексія і самооцінка
Комунікативний	Оптимальний рівень перцептивних здібностей; вільне володіння засобами комунікації; висока готовність вирішувати конфліктні ситуації	Достатній рівень перцептивних здібностей; володіння певними комунікативними засобами; достатня готовність вирішувати конфліктні ситуації	Низький рівень перцептивних здібностей; спонтанний вибір засобів і стилю комунікації; недостатня готовність вирішувати конфліктні ситуації

Порівняння результатів констатувального та завершального етапів педагогічного експерименту дозволило з'ясувати динаміку зміни рівня професійної компетентності студентів експериментальної та контрольної груп. Порівняння проводилось за відсотком високого, середнього та низького рівнів сформованості професійної компетентності майбутніх правознавців за кожним виокремленим критерієм, після чого результати було узагальнено в інтегрова-

ний показник рівня сформованості професійної компетентності майбутніх правознавців.

Було виявлено, що кількість студентів з високим рівнем в ЕГ збільшилася на 23,86%, а в КГ – на 4,56% (різниця становить 19,3%), з середнім рівнем в ЕГ підвищилися на 6,46%, а в КГ – на 3,56% (різниця становить 2,9%). Кількість студентів з низьким рівнем в ЕГ зменшилась на 25,23%, а у КГ – на 10,31% (різниця становить 14,92%), що узагальнено у таблиці 3.

Таблиця 3.

Динаміка зміни рівня сформованості професійної компетентності майбутніх правознавців (%) за інтегрованим показником

Рівень	Експериментальна група			Контрольна група		
	Констатувальний етап	Завершальний етап	Різниця	Констатувальний етап	Завершальний етап	Різниця
Високий	14,27	38,13	23,86	13,01	17,57	4,56
Середній	54,09	60,55	6,46	51,96	55,52	3,56
Низький	31,64	6,41	-25,23	35,03	24,72	-10,31

Як показало проведене дослідження, наявна вага перевага високого рівня професійної компетентності студентів експериментальної групи порівняно з контрольною групою після впровадження запропонованих чинників, що мають сприяти ефективності впровадження дистанційного навчання у професійну підготовку майбутніх правознавців. Порівняння результатів контрольного діагностичного дослідження в експериментальній та контрольній групах з результатами завершального засвідчило більш позитивну динаміку зміни рівня професійної компетентності майбутніх правознавців у експериментальній групі порівняно з контрольною. Після проведення формульованого етапу експерименту в експериментальній групі на вищий рівень перейшло загалом на 25,59% (із них: на високий – на 20,56%, на середній – на 5,03%) більше студентів, ніж у контрольній, де навчання здійснювалось традиційно.

Статистичний аналіз дозволив встановити достовірність отриманих даних, що підтверджує ефективність виокремлених чинників ефективності формування професійної компетентності майбутніх правознавців в умовах дистанційного навчання.

Висновки

Таким чином, аналіз наукових досліджень дозволив виявити, що проблема формування професійної компетентності майбутніх правознавців в умовах дистанційного навчання вивчалась у різних аспектах: аналіз типів ресурсів СДН MOODLE та їх використання; сучасний стан, проблеми і перспективи розвитку дистанційного навчання; використання засобів медіа у навчальному процесі; організація дистанційної форми навчання; застосування Інтернет-технологій як інноваційної форми навчання; педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх юристів тощо.

Виявлено, що повільне зростання кількості користувачів мережею Інтернет, низька забезпеченість населення і закладів освіти комп'ютерною технікою, недостатнє фінансування програм інформатизації освіти, недостатня розробленість питання практичного застосування технологій дистанційного навчання у навчальному процесі вищих юридичних закладів освіти є чинниками, які гальмують розвиток дистанційної освіти в Україні.

На підставі проведеного дослідження виокремлено чинники, які сприятимуть ефективності впровадження дистанційного навчання у професійну підготовку майбутніх правознавців: створення освітнього середовища дистанційного навчання на засадах професійної спрямованості; використання інтерактивних методів навчання, інформаційно-комунікаційних технологій на підґрунті практико-орієнтованого спрямування; забезпечення індивідуалізованого педагогічного супроводу у процесі дистанційного навчання.

Дослідження дозволило констатувати, що доцільним є впровадження у процес професійної підготовки майбутніх правознавців інтегрованого підходу, який базується на введенні в традиційний навчальний процес елементів дистанційного навчання, шляхом організації професійно зорієнтованого освітнього середовища дистанційного навчання.

Установлено, що для організації суб'єкт-суб'єктної комунікації у процесі навчання доцільно застосовувати електронні засоби зв'язку, проте у процесі організації дистанційного навчання викладач, який організовує педагогічний супровід самостійної пізнавальної діяльності студентів, є незамінним.

Для організації віртуального навчального середовища у процесі професійної підготовки майбутніх правознавців доцільно обрати систему Moodle. Відповідним чином організовані тренінги для викладачів

допоможуть їм підготуватись до роботи в Moodle та забезпечать ефективність інтеграції в освітній процес технологій дистанційного навчання.

З урахуванням результатів проведеного аналізу наукових досліджень було визначено критерії сформованості професійної компетентності майбутніх правознавців (мотиваційний, вольовий, пізнавально-діяльнісний та комунікативний), відповідні показники та рівні (високий, середній, низький) за якими було здійснено аналіз результатів експериментального дослідження.

Порівняння результатів діагностування рівня професійної компетентності студентів експеримента-

льної та контрольної груп на констатувальному та завершальному етапі формувального експерименту за інтегральним показником дозволило дійти висновку, що у студентів експериментальної групи після впровадження чинників сприяння ефективності впровадження дистанційного навчання у професійну підготовку вагома перевага високого рівня професійної компетентності.

Отже, для підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх правознавців в умовах дистанційного навчання доцільним є впровадження вищезначених чинників, ґрунтуючись на запропонованих шляхах їх реалізації, що доведено експериментально.

ЛІТЕРАТУРА

1. Валеев Р. Г. Типы ресурсов СДН MOODLE и основы их использования в юридическом образовании / Р. Г. Валеев // Conferința științifico-practică internațională „Știință, educație, cultură” Междунар. науч.-практ. конф. „Наука, образование, культура”, посвящ. 26-ой годовщине Комратского гос. ун-та, 10 февр. 2017 : сб. тез. – Т. I. – Комрат : КГУ, 2017. – С. 263 – 265.
2. Василевич Ю. В. Дистанційна освіта студентів-юристів : сучасний стан, проблеми, перспективи / Ю. В. Василевич, О. В. Каліцева [Електронний ресурс] // Спецпроект: анализ научных исследований : Пятая междунар. науч.-практ. Интернет-конф. (17 – 18 июня 2010 г.). – Режим доступа: http://www.confcontact.com/2010spec_tezi/pe_vasilev.php (дата звернення 20 берез. 2015 р.). – Назва з екрана
3. Каліцева О. В. Використання засобів медіа-освіти в процесі фахової підготовки майбутніх юристів / О. В. Каліцева // Вища освіта України № 3 : теорет. та наук.-метод. часопис. НАПН України, Ін-т вищ. освіти. – К., 2012. – Темат. вип. : Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології, т. 3. – С. 437 – 443
4. Лещенко І.Т. До питання підготовки компетентного фахівця у вищій школі на основі технологій дистанційного навчання / І.Т.Лещенко // Проблеми інженерно-педагогічної освіти: Зб. наук. пр. – Харків, 2007. – С. 127–132
5. Малярчук О. В. Дистанційне навчання в системі неперервної освіти: переваги і недоліки / О. В. Малярчук // Актуальні проблеми професійно- педагогічної освіти та стратегії розвитку : зб. наук. праць / за заг. ред. О. А. Дубасенюк, Л. В. Калініної, О. Є. Антонової. – Житомир : Вид-во ЖДУ, 2006. – С. 178–181
6. Наказ Міністерства освіти і науки „Про затвердження Положення про дистанційне навчання” від 25.04.2013 № 466 (із змінами, внесеними згідно з наказами Міністерства освіти і науки від 01.06.2013 № 660 та від 14.07.2015 № 761) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13> (дата звернення 29 січ. 2016 р.). – Назва з екрана
7. Поясок Т.Б., Беспарточна О.І. Акмеологічний аспект застосування дистанційного навчання у професійній підготовці фахівців / Т.Б.Поясок, О.І.Беспарточна // Неперервна освіта: акмеологічні студії. (Педагогічні науки. Психологічні науки): наук.журнал / за заг.ред.Гладкової В.М. – К.: Київ. Ун-т ім.Б.Грінченка, 2017. - № 1. – 120 с. – Київ: 2017. – Вип. № 1. – С. 76-84
8. Поясок Т.Б., Кота Б.В. Інформаційно-математична компетентність як важлива складова професійної підготовки правознавців / Т.Б.Поясок, Б.В.Кота // Інженерні та освітні технології. - Кременчук, 2017. - № 3 (19). С.156-163
9. Русіна Н. Г. Дистанційне навчання у вищих навчальних закладах юридичних спеціальностей / Н. Г. Русіна // Наук. часопис Нац. пед. ун-ту імені М. П. Драгоманова. Сер. № 5 „Педагогічні науки : реалії та перспективи”. – 2011. – Вип. 28. – С. 201 – 207
10. Свідовська В. А. Педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх юристів засобами дистанційного навчання / В. А. Свідовська // Вісн. Дніпропетр. ун-ту імені Альфреда Нобеля. Сер. „Педагогіка і психологія”. – 2016. – № 2. – С. 361 – 367
11. Указ Президента України „Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року” від 25.06.2013 № 344/2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/344/2013> (дата звернення 15 січ. 2015 р.). – Назва з екрана
12. Філіпенко Т. В. Інтернет-технології в дистанційному навчанні як інноваційна форма юридичної освіти [Електронний ресурс] / Т. В. Філіпенко, О. М. Мердова // Бізнес-Інформ. – 2012. – № 8. – С. 253 – 255. – Режим доступу : http://businessinform.net/_inc/kachka_pdf.php?year=2012&volume=8_0&pages=253_255&qu=%D0%B4%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D1%86
13. Fleming S. Distance Education to Distributed Learning : Multiple Formats and Technologies in Language Instruction / S. Fleming, D. Hiple // CALICO Journal. – San Marcos, 2004. – № 22 (1). – P. 63 – 82

14. Moore J. L. E-Learning, online learning, and distance learning environments: Are they the same? / J. L. Moore, C. Dickson-Deane, K. Galyen // *The Internet and Higher Education*. – Columbia : JAI, 2011. – Vol. 14. – P. 129 – 135

REFERENCES

1. Valeev, R. H. (2017). Tipy resursov SDN MOODLE i osnovy ikh ispolzovaniya v yurydicheskom obrazovanii [Types of resources of the MOODLE SDN and the basics of their use in legal education]. *Conferința științifico-practică internațională „Știință, educație, cultură” Mezhdunar. nauch.-prakt. konf. „Nauka, obrazovanye, kultura”, posviashch. 26-oi hodovshchynе Komratskoho hos. un-ta, 10 fevr. 2017 : sb. tez.* Komrat: KHU [in Russian].

2. Vasylevych, Yu. V. Dystantsiina osvita studentiv-yurystiv: suchasnyi stan, problemy, perspektyvy [Distance education of law students: current state, problems, perspectives]. *Spetsproekt: analiz nauchnykh issledovaniy: Piataia mezhdunar. nauch.-prakt. Ynternet-konf. (17 – 18 yunია 2010 h.) – Special project: research analysis: Fifth International. scientific practice. Internet Conf.* Retrieved from: http://www.confcontact.com/2010spec_tezi/pe_vasilev.php (data zvernennia 20 berez. 2015 r.). [in Ukrainian].

3. Kalitseva, O. V. (2012). Vykorystannia zasobiv mediaosvity v protsesi fakhovoi pidhotovky maibutnikh yurystiv [Use of media education in the process of professional training of future lawyers]. *Vyshcha osvita Ukrainy № 3: teoret. ta nauk.-metod. Chasopys – Higher Education of Ukraine # 3: Theoret. and sciences method. a magazine NAP of Ukraine.* Kyiv [in Ukrainian].

4. Leshchenko, I.T. (2007). Do pytannia pidhotovky kompetentnoho fakhivtsia u vyshchii shkoli na osnovi tekhnolohii dystantsiinoho navchannia [On the issue of training a competent specialist in higher education on the basis of distance learning technologies]. *Problemy inzhenerno-pedahohichnoi osvity: Zb. nauk. pr. – Problems of engineering and pedagogical education: collection of scientific works.* Kharkiv [in Ukrainian].

5. Maliarchuk, O. V. (2006). Dystantsiine navchannia v systemi neperervnoi osvity: perevahy i nedoliky [Distance learning in the system of continuing education: advantages and disadvantages]. *Aktualni problemy profesiino-pedahohichnoi osvity ta stratehii rozvytku: zb. nauk. prats – Actual problems of vocational and pedagogical education and development strategy: collection of scientific works.* Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU [in Ukrainian].

6. Nakaz Ministerstva osvity i nauky „Pro zatverdzhennia Polozhennia pro dystantsiine navchannia” vid 25.04.2013 № 466 (iz zminamy, vnesenymy zghidno z Nakazamy Ministerstva osvity i nauky vid 01.06.2013 № 660 ta vid 14.07.2015 № 761) [Order of the Ministry of Education and Science "On Approval of the Regulation on Distance Learning" dated April 25, 2013, No. 466 (as amended in accordance with the Orders of the Ministry of Education and Science dated June 1, 2013, No. 660 and

15. Pyari D. Theory and Distance Education : At a Glance / D. Pyari // 5th International Conference on Distance Learning and Education IPCSIT. – Singapore : IACSIT Press, 2011. – P. 94 – 99.

dated July 14, 2015, No. 761)]. Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13> (data zvernennia 29 sich. 2016 r.). [in Ukrainian].

7. Poiasok, T.B., Bespartochna, O.I. (2017). Akmeolohichni aspekt zastosuvannia dystantsiinoho navchannia u profesiinii pidhotovtsi fakhivtsiv [Acmeological aspect of the use of distance learning in the professional training of specialists]. *Neperervna osvita: akmeolohichni studii. (Pedahohichni nauky. Psykholohichni nauky): nauk.zhurnal – Continuous education: acmeological studios, 1, 76-84.* Kyiv: Kyiv. Un-t im.B.Hrinchenka [in Ukrainian].

8. Poiasok, T.B., Kota, B.V. (2017). Informatsiino-matematychna kompetentnist yak vazhlyva skladova profesiinoy pidhotovky pravoznavtsiv [Information and mathematical competence as an important component of the professional training of jurists]. *Inzhenerni ta osviti tekhnolohii – Engineering and educational technologies, 3 (19), 156-163.* Kremenchuk [in Ukrainian].

9. Rusina, N. H. (2011). Dystantsiine navchannia u vyshchyykh navchalnykh zakladakh yurydychnykh spetsialnostei [Distance education in higher educational institutions of legal specialties]. *Nauk. chasopys Nats. ped. un-tu imeni M. P. Drahomanova. Ser. № 5 „Pedahohichni nauky: realii ta perspektyvy” – Bulletin of Dragomanov National Pedagogical University "Pedagogical sciences: realities and perspectives", 28, 201-207* [in Ukrainian].

10. Svidovska, V. A. (2016). Pedahohichni umovy formuvannia profesiinoy kompetentnosti maibutnikh yurystiv zasobamy dystantsiinoho navchannia [Pedagogical conditions of forming professional competence of future lawyers by means of e-learning]. *Visn. Dnipropetr. un-tu imeni Alfreda Nobelia. Ser. „Pedahohika i psykholohiia” – Visn Dnipropetrovsk Untitled Alfred Nobel, 2, 361-367* [in Ukrainian].

11. Ukaz Prezydenta Ukrainy „Pro Natsionalnu stratehiiu rozvytku osvity v Ukraini na period do 2021 roku” vid 25.06.2013 № 344/2013 [Decree of the President of Ukraine "On the National Strategy for the Development of Education in Ukraine until 2021" dated June 25, 2013, No. 344/2013]. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/344/2013> (data zvernennia 15 sich. 2015 r.). [in Ukrainian].

12. Filipenko, T. V. (2012). Internet-tekhnolohii v dystantsiinomu navchanni yak innovatsiina forma yurydychnoi osvity [Internet technologies in distance learning as an innovative form of legal education]. *Biznes-Inform – Business Inform, 8, 253-255.* Retrieved from: http://business-inform.net/_inc/kachka_pdf.php?year=2012&volume=8_0

&pages=253_255&qu=%D0%B4%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D1%86 [in Ukrainian].

13. Fleming, S. (2004). Distance Education to Distributed Learning : Multiple Formats and Technologies in Language Instruction. *CALICO Journal*, 22 (1), 63-82. San Marcos [in English].

14. Moore, J. L. (2011). E-Learning, online learning, and distance learning environments: Are they the same?

The Internet and Higher Education (Vol. 14), (pp. 129-135). Columbia: JAI [in English].

15. Pyari, D. (2011). Theory and Distance Education: At a Glance. *5th International Conference on Distance Learning and Education IPCSIT*. Singapore: IACSIT Press [in English].

Tamara Poiasok,

Doctor of Pedagogy, professor, academician of Ukrainian Academy of Acmeology, Dean of the Faculty of Law, Humanities and Social Sciences,

Olena Bespartochna,

PhD (Candidate of Pedagogical Sciences), associate professor, Department of Psychology, Pedagogy and Philosophy, corresponding member of Ukrainian Academy of Acmeology,

Volodymyr Skrypnyk,

PhD ((Candidate of Legal Sciences), senior lecturer, head of the Department of Legal Sciences, Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskiy National University, 20, Pershotravneva Str., Kremenchuk, Ukraine

FUTURE LEGAL EXPERTS' PROFESSIONAL TRAINING IN TERMS OF E-LEARNING

The paper aims to outline factors contributing to the implementation of distance learning in the training of future lawyers. The following research methods were applied in the study: pedagogical observation, interviewing, testing, individual and group interviews with students and teachers, self-assessment and expert assessment. The study involved 279 students who were randomly divided into experimental and control groups. The following factors whose implementation according to the hypothesis is going to increase the effectiveness of the training of future lawyers in the conditions of e-learning and measures for their practical implementation, have been distinguished: creating an educational environment for distance learning on the basis of professional orientation, the use of interactive teaching methods, information and communication technologies based on practical orientation, providing individualized pedagogical support in the process of distance learning. A pedagogical experiment was conducted to verify the effectiveness of the proposed factors that would facilitate the implementation of e-learning in the training of future lawyers. To check the statistical significance of the results of the experiment, methods of mathematical statistics were used. The experimental group was taught taking into account the distinguished factors, and the control one was taught according to the traditional methodology, without any changes. As a result of the experiment, the importance of introducing e-learning in the training of future lawyers in higher educational establishments has been proved. The research outcomes have shown that the level of experimental group students' professional competence has increased as distinct from the control one, which is indicative of the efficiency of the suggested factors.

Keywords: professional training; professional competence; factors contributing to the effectiveness of distance learning, legal experts.

Submitted on January, 8, 2018